

MORS VENIT VELOCITER

Za profesorem Novotným

V úterý 3. listopadu 2020 zemřel po krátké nemoci v pozhnaném věku 92 let *prof. JUDr. Oto Novotný, CSc.*, významný představitel nauky trestního práva a kriminologie, spojený celý svůj profesní život s Právnickou fakultou Univerzity Karlovy v Praze.

Oto Novotný se narodil 31. května 1928 v Dolním Újezdě, obci rozložené v údolí řeky Desné mezi Litomyšlí a Svitavami, nedaleko hranice Čech a Moravy. Jeho život poznamenaly události, které v minulém století zasáhly střední Evropu. Mnichovský diktát roztrhl *Novotného* rodný kraj. Svitavy se staly součástí hitlerovského Německa, Dolní Újezd zůstal v druhé republice a zakrátko poté v protektorátu. *Novotný* byl z rasových důvodů perzekuován, v roce 1942 vyloučen z gymnázia, nasazen na nucené práce a od roku 1944 vězněn v koncentračním táboře. Až po válce, tehdy jako nositel osvědčení o účasti v národním odboji, ukončil v roce 1947 v Litomyšli studia na tamějším gymnáziu, které dnes nese jméno Aloise Jiráska a jehož honosná budova zdobí už bezmála století Masarykovu čtvrť.

Po absolutoriu právnických studií na Právnické fakultě Karlovy univerzity zde začal *Novotný* působit jako asistent *profesora Vladimíra Solnaře*. Brzy začal publikovat, mimo jiné i v našem časopisu. Již 15. ledna 1960 úspěšně obhájil kandidátskou disertační práci *O výměře trestu (některé základní otázky)*, vydanou téhož roku Nakladatelstvím Československé akademie věd. *Právník* (XCIX, 1960, č. 9, s. 862 a násl.) přinesl o této události obsáhlou zprávu z pera *Dagmar Císařové*. Po pěti letech ukončil *Oto Novotný* 6. května 1965 habilitační řízení, v němž úspěšně obhájil spis *Účel trestu v socialistickém trestním právu*. Šedesátá léta se pojila s čínorodostí mladého akademika, účastnil se kongresů *Association International de Droit Pénal*, přispěl k přesunu agendy vězeňství z ministerstva vnitra na ministerstvo spravedlnosti, otevřel diskusi k zrušení trestu smrti, publikoval – vznikla jeho publikace *Boj s trestnými činy a trestní právo* (1965), zejména však *Novotného* stěžejní monografie *O trestu a vězeňství: studie o funkcích trestu v naší soudobé společnosti* (1967). Toto dílo obsahovalo kritickou analýzu tehdejšího trestního zákonodárství, justiční praxe i praxe vězeňské z hledisek kriminálně-politických, trestních, kriminologických a penologických. Jeho význam nedokládají jen druhé vydání, jehož se kniha dočkala v krátkém čase (1969), a dobové recenze – *Solnařova* v našem časopisu (*Právník*. CVII, 1968, č. 2, s. 162 a násl.) a *Přenosilova* v *Socialistické zákonnosti* (XVI, 1968, č. 2, s. 123 a násl.), ale především opakované odkazy na *Novotného* spis v trestněprávní literatuře dlouho po jeho edici.

V roce 1966 se Výzkumný ústav kriminalistiky (zřízený v roce 1960) změnil na Výzkumný ústav kriminologický při Generální prokuratuře. Rok nato se *Novotný* stal po *Ladislavu Schubertovi* druhým ředitelem této instituce, jakkoli své spojení s právnickou fakultou ani v této době nepřerušil. Za nedlouhého působení v čele ústavu usiloval *docent Novotný* o řadu změn, z nichž některé se podařilo uskutečnit. Nešlo jen o badatelskou činnost zaměřenou na výzkum sociální patologie nebo na problematiku trestu smrti, recidivy či prostituce, ale podařilo se prosadit rovněž některá praktická zlepšení související s penální problematikou (nebo k nim přispět). Jedním z nich byl projekt Řásnovka, tj. zřízení experimentálního střediska ambulantní nápravné péče v Praze na Řásnovce. Výsledky

experimentu provedeného s využitím odborné spolupráce se stem odsouzených po dobu jednoho roku po jejich propuštění z věznice ukázaly, že cílená a specializovaná odborná sociální práce s propuštěnými může snížit počet recidivujících pachatelů, a vedly k zřízení sítě sociálních kurátorů v rámci orgánů okresní a místní správy. V dubnu 1968 přijal Výzkumný ústav kriminologický *Memorandum k rozpracování akčního programu KSČ*, kde se kromě jiných podnětů objevil v části VIII. požadavek „řešit otázky vnější společenské kontroly činnosti KSČ“ spojený s konstatováním: „Zakotvení vedoucí úlohy KSČ v ústavě pokládáme za neúčelné.“ Vzhledem k tomu, co se v Československu dělo po sovětské okupaci a proměnách ve státním i stranickém establishmentu, je zřejmé, že to ani *Oto Novotný* neměl jednoduché. Musel ukončit práci ve Výzkumném ústavu kriminalistiky, odkud byl odvolán. Na fakultě sice zůstal, leč zařazen na subalterní pozici odborného pracovníka. Bylo mu znemožněno přednášet a publikovat. Po politických změnách zahájených v listopadu 1989 byl *Novotný* jmenován vedoucím katedry, kterou vedl patnáct let, získal v roce 1990 titul profesora trestního práva, usiloval o změny ve výuce práva, mimo jiné zavedením klauzurních prací. K těmtož přispěl rozhodujícím podílem na opakovaně vydávaných učebnicích trestního práva a kriminologie. Za svoji činnost byl *profesor Novotný* oceněn několikrát a jako jednomu z mála mu byly postupně v letech 1998, 2008 a 2013 vydány tři pocty jeho přátel a žáků k životním jubileím.

S naším časopisem spolupracoval *Oto Novotný* od zahájení svých akademických aktivit. Trojice prvních *Novotného* příspěvků ukazuje již názvy na autorovo soustředění na penologickou problematiku: *K některým otázkám výměry trestu* (*Právník*. XCVII, 1958, č. 7, s. 624 a násl.), *Ještě jednou k některým otázkám výměry trestu* (*Právník*. XCIX, 1960, č. 1, s. 90 a násl.) a *Otázky účelu trestu v novém trestním zákoně* (*Právník*. CI, 1962, č. 4, s. 254 a násl.). Pět let nato vychází v *Právníku* (CVI, 1967, č. 6, s. 521 a násl.) významné pojednání *Trest smrti a platné trestní právo*, kde se autor vyjadřuje k absolutnímu trestu se značnou skepsí. Krátce před publikačním zákazem uveřejnil *Novotný* společně s dvěma dalšími spoluautory v *Právníku* (CIX, 1970, č. 7, 630 a násl.) zprávu o budapeštské pracovní poradě kriminologů, které se zúčastnil v listopadu 1969. Uplynula dlouhá léta, než se *Novotný* mohl na stránky *Právníka* nenápadně vrátit zprávou o kolokviu k úloze trestního práva (CXXVII, 1988, č. 3, s. 248 a násl.). Příspěvky nazvané *Dokonalá práva a svobody a nedostatečná plnění povinností* (*Právník*. CIL, 2010, č. 2, s. 761 a násl.) a *Hypertrofie práva, její aspekty a jak jí čelit* (*Právník*. CLV, 2016, č. 2, s. 619 a násl.) uzavírají spolupráci *Novotného* s naším časopisem.

Texty, které v *Právníku* za víc než půlstoletí *Oto Novotný* uveřejnil, ukazují na myšlenkový vývoj této pozoruhodné osobnosti zdejší nauky trestního práva a kriminologie – od prvního textu sevršeného v klinici dobových ideologických schémat o třídním boji a nepřátelích pracujícího lidu přes vyzrálé kritické uvažování nesené ideou humanismu až k postojům zestárlého muže zmoudřelého životem a nabytými vědomostmi. Vědce schopného pojmenovat sociální složitost a rizika zasahující hédonistickou společnost hledající štěstí v konzumerismu, poukazujícího, jak záplava právních norem a zbytnění práva působí proti konceptu právního státu a vyslovujícího se pro zeštíhlení práva i zeštíhlení státu.

3. listopadu 2020 se uzavřel dlouhý život dobrého učitele a významného vědce. Čest jeho památce.